

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНІЙ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

WAYS OF REALIZATION OF PERSONALLY-ORIENTED LEARNING IN MODERN INSTRUMENTAL AND EXECUTIVE TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART

Актуалізовано необхідність реалізації особистісно-орієнтованого навчання у сучасній інструментально-виконавській підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. У статті автор виділяє основні її шляхи: створення особистісно орієнтованих ситуацій у навчальному процесі як необхідної умови особистісних проявів студентів: суб'єктивних вражень, музично-естетичних оцінок, ініціативи, самостійності, творчої активності, рефлексії, самоконтролю, художньо-виконавського самовираження; створення середовища діалогічного простору на основі діалогічної взаємодії педагога та студента, що надає можливість кожному студенту вільно обговорювати навчальні проблеми, висловлювати власну точку зору, стати активним учасником навчального процесу; впровадження проблемного навчання, суть якого полягає у вирішенні студентом проблемних запитань, розв'язанні проблемних ситуацій на основі активної пошуково-творчої, самостійної роботи; впровадження розвивального навчання, яке націлене на музичний розвиток студента як суб'єкта особистої навчально-виконавської діяльності; залучення студентів до роботи над навчальним проектом, яка є практикою особистісно орієнтованого навчання та вимагає активного включення у пізнавально-пошукову, самостійно-творчу діяльність; розвиток рефлексії майбутнього вчителя музичного мистецтва, суть якої полягає в самоаналізі, осмисленні та самооцінці процесу і результатів власної виконавської діяльності; залучення майбутніх учителів музичного мистецтва до самостійної роботи, яка вимагає самостійності музичного мислення, сформованості здатності до проблемно-пошукової діяльності, рефлексивних умінь та умінь самостійного набуття нових знань, способів музичного виконання; створення «ситуацій успіху», які сприяють усвідомленню особистих можливостей та музично-виконавських досягнень.

Ключові слова: інструментально-виконавська підготовка, майбутні учителі музичного мистецтва, шляхи реалізації особистісно-орієнтованого навчання, особистісно орієнтовані ситуації, рефлексія, проблемне,

розвивальне навчання, самостійна робота, «ситуації успіху».

The necessity of realization of personally-oriented education in modern instrumental-performance training of future teachers of music art is actualized. In the article the author identifies its main ways: the creation of personally-oriented situations in the learning process as a necessary condition for personal manifestations of students: subjective impressions, musical and aesthetic evaluations, initiative, independence, creative activity, reflection, self-control, artistic expression; creating an environment of dialogic space based on dialogic interaction between teacher and student, which gives each student the opportunity to freely discuss educational problems, express their own point of view, become an active participant in the educational process; introduction of problem-based learning, the essence of which is to solve problem questions by students, solving problem situations on the basis of active exploratory and creative, independent work; introduction of developmental education, which is aimed at the musical development of the student as a subject of personal educational and performing activities; involvement of students in the work on the educational project, which is the practice of personally-oriented learning and requires active involvement in cognitive-exploratory, independent-creative activity; development of reflection of the future teacher of musical art, the essence of which is self-analysis, understanding and self-assessment of the process and results of their own performance; involvement of future teachers of music in independent work, which requires the independence of musical thinking, the formation of the ability to problem-solving activities, reflective skills and the ability to independently acquire new knowledge, methods of musical performance; creating "success situations" that promote awareness of personal capabilities and musical performance.

Key words: instrumental and performing training, future teachers of music art, ways of realization of personally-oriented learning, personally-oriented situations, reflection, problem-based, developmental learning, independent work, "success situations".

УДК 378.091.3:373.5.011.3-051]:78
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.2>

Гризголазова Т.І.,
канд. пед. наук, доцент,
професор кафедри педагогіки,
мистецтва і фортепіанного виконавства
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Постановка проблеми. Гуманістичне спрямування сучасної освіти зумовлює звернення до особистості, що передбачає необхідність перегляду змісту навчання студентів у галузі музичної освіти, створення умов для самопізнання, саморозвитку, самореалізації. Метою такого навчання має бути повне розкриття особистісного, музично-творчого потенціалу кожного студента, який виступає активним суб'єктом навчально-виконавської діяльності. Особистісно-орієнтоване навчання, спираючись на

інтереси, музичні здібності та суб'єктивний досвід, відкриває для студента можливості реалізації в різних видах навчальної, музично-виконавської діяльності.

В аспекті означеного особистісно-орієнтоване спрямування навчання є досить актуальним, перспективним і націленим на новий якісний рівень інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням особистісно-орієнтованого навчання

присвячена низка психолого-педагогічних праць таких вчених, як Г. Бал, І. Бех, О. Бондаревська, В. Бондарь, В. Давидов, І. Дичківська, І. Зязюн, В. Кремень, О. Пехота, І. Підласий, С. Подмазін, Л. Проколієнко, О. Савченко, Г. Селевко, В. Семиченко, В. Серікова, С. Сисоєва, І. Якиманська.

Різні аспекти особистісно-орієнтованого навчання висвітлені в роботах вчених у галузі мистецької освіти (С. Горбенко, Н. Гузій, О. Олексюк, А. Козир, П. Косенко, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Щолокова). Дотичними до означеної проблеми є напрацювання з питань інструментального виконавства і навчання (О. Алексєєв, Л. Баренбойм, М. Давидов, А. Каузова, В. Лабунець, Є. Ліберман, Б. Милич, Я. Мільштейн, Г. Нейгауз, С. Савшинський, Г. Ципін, В. Шульгіна).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність загальнопедагогічних праць, питання методики, форм, методів особистісно-орієнтованого навчання у сфері музичної освіти та сучасної інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва потребують подальшого вивчення. Особливої значущості означений тип навчання набуває у контексті його використання та наповнення змістовного компоненту музичного навчання студентів.

Виклад основного матеріалу. Центром особистісно орієнтованого навчання у системі музичної освіти є особистість студента, ствердження його індивідуальності, суб'єктної ролі.

Орієнтація на особистість студента вимагає від педагога постійного дослідження музичних здібностей, виконавських можливостей, вивчення суб'єктного музично-виконавського досвіду, інтересів, уподобань, знань, умінь та навичок задля подальшого їх розвитку, максимального розкриття музично-творчих здібностей кожного студента, становлення його власного «Я» у сфері музичного виконання.

Досить важливим є створення особистісно орієнтованих ситуацій у навчальному процесі як необхідної умови особистісних проявів студентів: суб'єктивних вражень, музично-естетичних оцінок, ініціативи, самостійності, творчої активності, рефлексії, самоконтролю, художньо-виконавського самовираження. Означені ситуації значною мірою сприяють формуванню особистого музично-виконавського досвіду.

Суттєва роль належить діалогічній взаємодії педагога та студента, у процесі якої створюється середовище діалогічного простору, що надає можливість кожному студенту вільно обговорювати навчальні проблеми, висловлювати власну точку зору, стати активним учасником навчального процесу. В атмосфері діалогічної взаємодії значно підвищується продуктивність навчання, розвивається здатність до проектування особистісного

розвитку. Педагогу важливо забезпечити постійне особистісне зростання студента, створювати умови для повноцінного прояву особистісних здобутків, щоразу підкреслюючи їх значущість.

Особистісно орієнтоване навчання має розвивальну мету. У його контексті розвивальне навчання націлене на музичний розвиток студента як суб'єкта особистої діяльності. У зв'язку з цим відомий науковець, педагог-піаніст Г. Ципін окреслив важливі принципи розвивального навчання у сфері музично-виконавської підготовки: збільшення обсягу навчального матеріалу, розширення репертуарних рамок; «Прискорення темпів проходження навчального матеріалу – підвищення інтенсивності його засвоєння; відмова від непірно довготривалих термінів роботи над музичними творами, установка на оволодіння необхідними виконавськими вміннями і навичками в стислі відрізки часу» [8, с. 143]; збільшення міри теоретичного наповнення занять з музичного виконавства; «відхід від пасивних, репродуктивних способів діяльності, які мають широке розповсюдження» [8, с. 144].

Окрім зазначених, варто виділити ряд важливих принципів розвивального навчання у системі інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва:

- принцип діалогічної взаємодії та творчої співпраці, які стають механізмом саморозкриття кожного студента;

- принцип усвідомлення та осмислення процесу навчання;

- принцип активності, в основі якого лежить розуміння того, що оволодіння знаннями, виконавськими вміннями та навичками – це результат активної діяльності студента;

- принцип рефлексії, що забезпечує безперервне усвідомлення, самоаналіз та самооцінку студентом власної навчально-виконавської діяльності та її результатів.

Впровадження проблемного навчання у процес інструментально-виконавської підготовки суттєво стимулює особистісний розвиток студентів. Здійснюючи пошукову діяльність з метою розв'язання навчальних завдань та проблемних ситуацій, вони глибше осмислюють художній зміст музичних творів, опановують нові способи їх опрацювання, що значно активізує продуктивні процеси музичного мислення, оскільки студент вчиться бачити та вирішувати виконавські проблеми, що врешті-решт сприяє збагаченню особистого досвіду музичного виконання.

Робота студента над навчальним проєктом, як стверджує О. Пехота, – це практика особистісно орієнтованого навчання. Виконання проєктів на основі самостійних дій студента дозволяє вирішити відповідні навчально-виконавські проблеми. Таким проєктом може бути самостійно вивчений

твір, фрагмент твору, частина твору. У процесі його створення студент набуває необхідних знань, умінь і навичок, здійснює пізнавально-пошукову, самостійно-творчу діяльність, розширює власний музично-виконавський досвід.

Досить дієвою формою особистісно орієнтованого навчання є самостійна робота. Вона вимагає від студентів особистих зусиль, самостійності мислення, оптимізує процес інструментально-виконавської підготовки, сприяє особистісному професійному розвитку та самореалізації.

Згідно з цим виокремимо здатності та уміння, необхідні для самостійної роботи студентів, а саме:

- здатність до проблемно-пошукової діяльності;
- самостійність музичного мислення;
- рефлексивні уміння;
- уміння самостійно набувати нових знань, способів виконавської діяльності

Самостійність музичного мислення розвивається у процесі самостійного аналізу музичних творів, розвитку умінь оперувати музичним матеріалом, встановлювати взаємозв'язки, свідомо осмислювати звуковий матеріал.

Самостійна робота студента постійно потребує умінь набувати необхідних знань, знаходити способи розв'язання навчальних завдань та шляхи досягнення виконавської мети.

Важливим аспектом самостійної роботи є розвиток рефлексивних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, які полягають в самоаналізі та самооцінці власного виконання. «Навчальна діяльність як творчий процес неможлива без рефлексії – пошуку, самооцінки, роздумів про власний досвід навчання, реальний та уявний. Під рефлексивною позицією ми розуміємо позицію так званого рефлексивного виходу стосовно власної навчальної діяльності, коли сама ця діяльність виступає особливим предметом аналізу, осмислення й оцінки» [6, с. 221], «рефлексія – це шлях до самопізнання, де переплавляються власні думки, переживання, почуття. Через рефлексію студент повинен зрозуміти свої особисті досягнення та недоліки, визначити межі знань, отриманих результатів» [3, с. 140].

Створення «ситуації успіху» у процесі інструментально-виконавської підготовки дозволяє кожному студенту пережити радість особистого успіху, задоволення від результату, якого він прагнув. На

основі такого стану формуються більш сильні мотиви власної діяльності та рівні самооцінки. Успіх – це суттєвий стимул для подальшого професійного зростання, самовдосконалення власної музично-виконавської діяльності.

Висновки. Орієнтація на особистість студента, його індивідуальність, самоцінність, суб'єктний досвід визначає особливу значущість особистісно орієнтованого навчання у системі інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Окреслені шляхи реалізації особистісно орієнтованого навчання націлені на підвищення якості професійної підготовки студентів, спрямовують її вектор на розвиток самостійності, творчої активності, рефлексії, активне включення студентів у пізнавально-пошукову, самостійно-творчу діяльність, самостійне набуття нових знань, способів музичного виконання, осмислення, самооцінку процесу і результатів інструментального виконання, музичний розвиток студента як суб'єкта особистої навчально-виконавської діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белкин А.С. Ситуация успеха. Как ее создать. Москва : Просвещение, 1991. 176 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. Москва : Педагогика, 1989. 192 с.
3. Гризоголазова Т.І. Методика навчання гри на фортепіано : навчальний посібник. Київ : Видво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 169 с.
4. Освітні технології : навч.- метод. посіб. / за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.
5. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
6. Парфентьева І.П. Роль рефлексії як інноваційного елементу в співацькому навчанні. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць*, № 3 (50), вересень 2015. Миколаїв : МНУ імені В.О. Сухомлинського.
7. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. Київ : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.
8. Цыпин Г.М. Обучение игре на фортепиано. Москва : Просвещение, 1984. 176 с.
9. Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного обучения в современной школе. Москва : Сентябрь, 2000. 176 с.